

*Кириленко Ольга Павлівна,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів Тернопільського
національного економічного університету
МОН України, м. Тернопіль*

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ФЕДЕРАЛІЗАЦІЇ

Загострення політичної та економічної ситуації в Україні спричинило активний пошук можливих більш досконалих форм організації державного устрою країни. На різних рівнях влади, у засобах масової інформації, в суспільстві все частіше піднімається питання федералізації як реального шляху вирішення існуючих проблем, які значною мірою пов'язані з падінням рівня добробуту громадян, незадовільною якістю суспільних послуг, які їм надають органи державної та місцевої влади.

Що собою представляє федералізація і чи здатна вона вирішити наявні в українському суспільстві проблеми? Як відомо, федералізація здійснюється через конституційну реформу і є переходом від унітарного державного устрою до федеративного. В свою чергу федерація, як форма державного устрою, є об'єднанням членів федерації (державних утворень), які наділені юридично визначеною політичною самостійністю. Члени федерації можуть мати свою конституцію, закони, органи законодавчої, виконавчої та судової влади тощо.

Достатньо розповсюдженою є думка, що федералізація призводить до формування регіональної еліти, сприяє збільшенню повноважень територіальних громад у відносинах з центром, налагодженню взаємного контролю двох рівнів влади (суб'єктів федерації та загальнодержавної влади), а також створенню нових можливостей та механізмів розвитку окремих регіонів, більш справедливому розподілу фінансових потоків, послабленню протиріччя в суспільстві.

Разом з тим перетворення унітарної держави на федеративну призводить до загального збільшення бюрократичного апарату і відповідно видатків на його утримання, отже має несприятливі з фінансової точки зору наслідки. Крім того сам по собі федеративний устрій країни не може слугувати запорукою її динамічного розвитку, ліквідації регіональних диспропорцій та асиметрії.

Чи можна вирішити наявні в Україні проблеми та забезпечити збалансований соціально-економічний розвиток усіх регіонів іншим шляхом аніж через федералізацію? На дане питання можна дати ствердну відповідь. Як свідчить світовий досвід, таким альтернативним шляхом виступає бюджетна децентралізація.

Основною метою бюджетної децентралізації є покращення якості суспільних послуг, які надаються громадянам за рахунок коштів

державного та місцевих бюджетів. Причому відповідальність за надання таких послуг несуть як державні, так і місцеві органи влади. Бюджетна децентралізація передбачає передачу повноважень, функцій компетентності від центрального уряду до органів місцевого самоврядування, що супроводжується передачею відповідних фінансових ресурсів. За умов бюджетної децентралізації органи місцевого самоврядування набувають більшої відповідальності і в їх розпорядження надходить більше коштів.

Таким чином бюджетна децентралізація передбачає: додаткові можливості у формуванні місцевих доходів, певну свободу у використанні коштів органами місцевого самоврядування, більшу відповідальність за вирішення місцевих проблем, ефективну трансфертну політику, фінансове вирівнювання територій.

Основними перешкодами для проведення бюджетної децентралізації в Україні є: не розуміння сутності та позитивних наслідків бюджетної децентралізації, відсутність державної стратегії децентралізації державного управління і науково обґрунтованої межі бюджетної децентралізації, а також політичної волі для послідовного проведення реформ.

Для того, щоб успішно здійснити децентралізацію державного управління і в т.ч. бюджетну децентралізацію необхідне одночасне комплексне проведення реформ: адміністративної, територіальної, податкової, системи соціального захисту, житлово-комунального господарства та інших галузей місцевого господарства. Важливою передумовою проведення бюджетної децентралізації є розвиток демократичних засад суспільного життя, а також забезпечення прозорості публічних фінансів.

Слід зазначити, що дотримання принципу бюджетної прозорості має вирішальне значення для децентралізації бюджетної системи, адже:

- витрачання бюджетних коштів здійснюється відповідно до цілей та пріоритетів суспільного розвитку;
- досягається більша ефективність використання бюджетних коштів;
- забезпечується відповідальність за цільове та раціональне використання коштів.

1 квітня 2014 р. Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. Одним із завдань реформи визначено досягнення оптимального розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та органами виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою, що необхідно для забезпечення доступності та належної якості публічних послуг. Акцентовано, що вирішення даного завдання можливе на основі практичного впровадження принципів субсидіарності та децентралізації у побудові бюджетної системи країни.